וא"ם. והלא חוזר הוא ומוחק את השטר וזייף וחתמי סהדי. ומשני אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: **וניחוש דלמא שדי.** בעל השטר דיותא בקלף במקום חתימת העדים קודם שחתמו ומחקו וחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים: **אא"כ נמחק בפניהם.** ואם ידאו מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון לא יחתומו: **עדיו על המחק נאמן.** אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: **הוא על המחק כו' פסול.** שמא מחק את השטר וזייפו: **השתא נמי.** חוזר עוד ומוחק ומזייף. (ג) [ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו']. ומשני הני מילי היכא דחתמי סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אינו יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: **למחקא דהא מגילתא.** זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: **ונקבל חתימת ידייהו בני דינא.** שלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו ואחר כך נמחוק ונכתוב בהיא מגילתא גופא ונדמייה: אית ספרים דגרסינן בהו **וישהייה אמר רבי ירמיה חושבני לב"ד טוענין.** (ב) ולא ידעו לדקדק כל כך (ד) או להשהותו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר. ואית דלא גרסי ושהייה וגרסי רבי ירמיה אומר חיישינן לב"ד טוענין ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ובמקום תירוץ רב הושעיא תירץ רב ירמיה כך: **השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל.** שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט: והלא

ולא"ם. סהדי חתימי על המחקא ושטרא לגיירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו שטר פסול (ע"כ) ולא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל השטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ס פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והשטר שכתוב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכתב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפריך וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה לידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן השטר ומאי פריך הלא בשעה שילאו לחתום ילאו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא נאו ראיה היא דמצי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל שטר הבא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי יראוהו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי דלדברי ריב"ס תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר שמחקנו וגם (ד) השטר שהוא על הנייר ויהא שטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי כשר וכ"מ הוא על הנייר ועדיו על המחק לא הוי כשר

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק [א]אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב [ב]אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי [ג]הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק [ד]דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על נייר דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה [ה]דכתבי בין סהדא לסהדא אי הכי אימא סיפא [ו]הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על נייר ושטרא על מחקא [ז][השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים [ח]הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא [ח]אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה [ט]חיישינן לב"ד טוענין: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל

סהדי חתימי על המחקא ושטרא לגיירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו שטר פסול (ע"כ) ולא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל השטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ס פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והשטר שכתוב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכתב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפריך וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה לידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן השטר ומאי פריך הלא בשעה שילאו לחתום ילאו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא נאו ראיה היא דמצי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל שטר הבא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי יראוהו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי דלדברי ריב"ס תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחזו דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא

אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימת העדים גייז ליה ומחקו ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'.

מסורת הש"ס

(א) רש"ל, ב) [לעיל קלח: וש"נ], ג) רש"ל, ד) רש"ל כל כך ולהשהותו ויכולו להכשיר, ה) רש"ל ונמחק בזיוף, ו) רש"ל זה, ז) רש"ל בשיטה בפני, ח) [לקמ קסה. תוס' ד"ה אמר אביי, ט) רש"ל בשניל ג' וגי' כ"י ואיכא לממר שיתמוך בשניל ג'. י) רש"ל, כ) (רש"ל רבי),

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עדיו וכו' כתב ידם יוצא במקום אחר: (ב) ד"ה אין פסרים וכו' שלא ידעו לדקדק כל כך להשהותו ויבואו להכשיר וכו' ומקום שתירץ רב הושעיא כך תיקן ר' ירמיה כך: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) גופא וכו' שילאו לחתום ילאו השטר מחוק פעם אחת: (ד) בא"ד ומקקו וגם ימחוק השטר שהוא על הנייר וכו' אלא כשנמחק בין עד לעד במקום שכתבו אמתא וכו' דאדרבה זה: (ה) בא"ד ונמחק וזייף אז לאו לפסול יותר: (ו) בא"ד אפס כן יש ריוח בינתים. נ"ב [הייט כשהעדים חתומים זה אחת זה] ואם אין העדים חתומים זה אחת זה אלא זה אחר זה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה כו' הטם ודאי אין לחוש שמא מחק אנחנא סהדי דלמה יעשו שטות כזה כו' והשטר כשר אע"פ שיש ריוח בינתים באותה שיטה כשעור שיכתוב שטר לפני העד דלא יועיל שטר כשבא הוא והעד בשיטה אחת אם לא שאני עדים חתומים באותה שיטה דאפי' הוא עליו כתיבת ידו לא מהני כשבא בשיטה אחת לפרי"ם כאשר כתוב בהגהות אשי"ר וכחתומים זה אחת זה לא היה יכול לדחות ג"כ דלמה יעשו שטות כזה כו' דהתם אם היו העדים חותמים על הנייר היו מרחיקין ב' שיטות מן השטר ודו"ק: (ו) בא"ד ומסתמא אין מתכין דבור כזה כנגד אחיתה בפחות. נ"ב [כי חיטות אנחנא] סהדי וכו' אדוכה יותר מחתימת העד: (ח) בא"ד כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב שטר אחר לפני העד וכן משמע לקמן שני עדים בשני שטרות מלטרפין להוציא ממון אבל אין לומר שיכתוב בשניהו לענין אפוקי ממונא מחשוד דלא מהימן כל"ל וכ"ב כלומר אבל בלא ניכוף ליכא למימר דיכתוב שטר לפני העד כדי להוציא ממון בעד אחד מן אחת למקום שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלה נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבי כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דחתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונגל אותו קלף ואשדיה דיותא ג) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם

ד) לכאורה צ"ל וחזר ואמדי דיותא אמקום שטרא והדר כתב השטר על אותו שטר וכו'. ב) נראה דצ"ל אי דמיא מחיקת הא מגילתא למחיקה דהאי שטר.

מוסף תוספות

א. דלא ידענינן מחק של שטר מתי היה ואם זה שוהה יום אחד אולי הראשון שהה כמה ימים, [ולמאן דגרים] י"ל דקים ליה לתלמודא דכל שנמחק אחר יומו אין הפרש בין זמן רב לזמן מועט. מעט"ש.

רבינו גרשום (המשך)

אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימת העדים גייז ליה ומחקו ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא ג) למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגלתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש טפי או דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחזו דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה טו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף כ:

כו ג ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כא:

כח ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:

כט ח שם סעיף כ בהג"ה:

ונ"ל דלא מהני אם לא שהיה כתוב בו אנחנא סהדי (ה) ומחק וזייף אז לאו לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אנחנא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק וי"ל דלא חיישינן שמא מחק אנחנא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין סהדא לסהדא ומסתמא אין כותבין (ז) (ח) דזה הדיבור כנגד חתימה בפחות משני שיטין וכמו ששני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (מ) (י) ב' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן (מא) ששני עדים בשני שטרות מלטרפין להוציא ממון ואין לומר שיחתוס (ט) בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשוד דלא מהימן אלא בשבועה והיכן יש לחוש שמא מחק אנחנא סהדי היכא שהעדים חתומים זה אצל זה בחד שיטה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה ואנחנו סהדי בגייר בינתים בזה אין רגילות (ט) דאנחנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות זה לכתוב אנחנא סהדי על הנייר והם חתומים על המחק יחתמו על הנייר ודיו ומ"ת ולמה לא תקנו (י) שטרא על הנייר ועדיו על המחק כשר בלא אנחנא סהדי וכשעדיו והשטר על המחק לא יהא כשר אם לא כתבו בו אנחנא סהדי כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי (י) [על המחק] דליכא למיחש ביה שנעשה זיוף מבאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לסופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אנחנא סהדי והשתא מיתרצא שפיר מה שהקשה ר"י על פי' ריב"ם שיותר יש לנו להכשיר אנחנא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יותר משכתוב על המחק דליכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש ליתן טעם (כ) זה שפיר דאנחנא סהדי על הנייר לא שכיח אלא אדרבה יחתמו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' ר) רשב"ם שפירש בשטר הבא הוא ועדיו על המחק אשם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול דליכא למיחש שהיה כתוב בו אנחנא סהדי והשטר היה כתוב על הנייר ומחקו א"כ הא דקאמר דכתבי אנחנא (מ) בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כבר מחוק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור אנחנא סהדי ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד א"כ (נ) בשופטני עסקינן שהניחו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי יניחו חלק ודיו (מ) וזה אינו שאם לא נצריכו לכתוב לא יניחו בין זה לזה ולא יחושו כי יאמרו למה אניחנו ואחריק חתימתי מחבירי כיון שאינו כתוב בינתים: **וניחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים.** פירשתי לעיל: **אי לעילאי מחיק.** לפירוש ריב"ם שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (ע) שאין כתוב עליו השתא קשה לישדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אנחנא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה משני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה.** מאן דלא גרים ליה (פ) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה א:

ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. אמר ר' ירמיה להכי קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טוענין דכיון דחזר דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים. הלכך גזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה משום בית דין טוענין דלא בדקי אלא גבו לאלתר: רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום

השתא הוא דאוזפת מינאי. פירוש ומפסקי הלקוחות שלא כדין אבל משום פסידא דלוה לא איכפת לן דאיהו הוא דאפסיד לנפשיה כשלוה בהאי שטרא כדפרישית לעיל גבי עדים דלית לן למיפסל לשטרא משום שיוכל לזייף על העדים עצמן להוציא עליהם כתב ידן דאינהו דאפסדו לנפשייהו אי נמי י"ל דאין להן הפסד ללקוחות כגון דכתב זה השטר בלא אחריות ואפ"ה חיישינן לפסידא דלוה שאין זה הפסד שיהא הלוה יודע ליזהר כל כך ולא מסיק אדעתיה שיבא לידי זיוף[א]:

בשנת פלוני. גרשה לר"י דהאי מרכן לאו היינו מלך אלא ממונה שמסירים אותו משררתו לאחר שנה ואין ממונה עולמית[ב] והיינו דפריך דלמא עבדוהו ואמלכוהו ואע"ג דקרי ליה מלך כן דרך לקרות שררה לשון מלוכה כדאמר מלך רבי יוחנן (תענית דף כא.) מלך רבה (ברכות דף סד.) אבל אי מרכן היינו מלך אינו דרך שיעבידוהו ממלכותו: **הינא** אחת. לשון יווני הוא כדאמר[ד] (שבת דף לא:) בלשון יווני קורין לאחת הינא וקשה דמאי קמ"ל דאם אמר הריני נזיר שתי נזירות דהוא חייב שתי נזירות הא פשיטא מה לי לשון עברי ומה לי לשון יווני מה לי לשון לעז[ג] וי"ל דאם אינו יודע מהו לשון דיגון טריגון ואמר הריני נזיר דיגון טריגון ואינו[ה] משמע בלשון הקדש כמו דיגון[ו] שתים כו' דהאי הוי לשון לועז והא קמ"ל דהוי בלשון חכמים וחייב אם אמר דיגון שתי נזירות וכי האי גוונא אמרינן [בנדרים] (דף י.) הריני נזיר נזיר פזיר איכא דאמרי בשון נכריס הכי וא"ל בשון חכמים [שבדו] להיות נזיר בו[ז]: **עיון תפלה**. הוא רע כשמהרהר בתפלתו[ח] כדאמרינן בברכות (דף נה.) המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב[ט] כדאמרינן התם אלו דברים המזכירים עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה[י] והשתא הוי דומיא דהרהור עבירה ולשון הרע שאינו מצוה אבל אינו נראה דלמה אינו ניגול בכל יום הרבה בני אדם אינם מצפים מתי יבא תפלתם שאינם מכוונים כל כך שיצפו (ו) תפלתם ונראה לרבי דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם[יא] כדאמרי' (שבת קכו.) בחלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם מיצוי בכל יום שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב[יב] והכי אמר בירושלמי (ברכות פ' היה קורא הל' י) אמר (ז) ר' מתניה מחזקנא טיבותא לרישא דכי מטי למודים כרע מגרמיה[יג] ר' בתמרא

מסורת הש"ס

א) מיר דף מ: ע"ש [תוספתא מיר רפ"ג ע"ב], ב) ג"ז שם ע"ש [תוספתא דנגעים פ"ו], ג) לעיל קפ:], ד) [ערכין טו.], ה) כתובות יעב"ז, ו) [שבת לא.], ז) כס"ל: מיי, ח) רש"א משמע בלה"ק כמה, ט) [וע"ע תוס' ברכות לב: ד"ה כל וכשבת קיח: ד"ה עיון ותוס' ר"ה טז: ד"ה ועיון], י) בדפוס פיתאהו נוספו ליוריס אלו,

ריגון שאין אלא שתי זויות כעין זה:

טריגון אלא זויות כעין זה:

פיעוניגון של חמש זויות כעין זה:

תורה אור השלם

1 וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפֵל מִן הַקִּיר:
ויקרא יד לז

2 וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת:
ויקרא יד לט

הגהות הב"ח

(א) גמ' מטוי ליה פשוט וא"ל השתא היא דיזפת מנאי: (ב) רשב"ם ד"ה והלא וכו' לגרש נשותיהן ואקשי ליה רבי ודלמא יזיף ליה כל"ל והל"ל: (ג) ד"ה ומשני וכו' לרבי חנינא ב"ג הס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינא אחת דיגון יווני הוא כדאמר בפ' הנשרפין דף ע"ו שכן בלשון יווני קורין: (ה) בא"ד כמו דיגון טריגון כו' דהאי הוי וכו' לשון נכריס הן ואיכא דאמרי לשון שבדו להן חכמים להיות בו גזיר הס"ד: (ו) ד"ה עיון וכו' שיפו תפלתם: (ז) בא"ד בירושלמי פ"ג יודחנן מחזקנא טיבותא:

מוסף רש"י

ארכן. שלטון (שבועות לג). הינא אחת. כהריני מיר הן מייב בנזירות אחת, ואם אמר הריני מיר דיגון מונה שתים, טריגון מונה שלש, טטריגון מונה ארבע, פנטיגון מונה חמש, שכן מונין בלשון יון, ואשמעינן דבכל לשון יכול אדם לקבל עליו נזירות (נזיר ח:). בית עגול. שאין לו זויות, או בית דיגון, שאין לו אלא שתי זויות, או בית טריגון, שאין לו אלא שלשה, אופנטיגון, שיש לו חמש זויות, אינו מצומצם בנגעים, טטריגון, שיש לו ארבע זויות, מטמא (שם). למעלה אומר קיר קירות. והיה הנגע בקירות הבית, מדהוה ליה למיכתב בתרוייהו קיר דמשמע חד וכתב קירות דמשמע תרי, אלמא ד' בעינן כדמדכר להו בגיטין דקכא. ומראיהן שפל מן הקיר לא קא משיב אלא הני דכתיב בהו ליעני יתירי קאשיב (שם). למטה אומר קיר קירות. ואם פשה הנגע בקירות הבית (שם). אין זמן בזה. בתמיה (לעיל קפ:). שמתוך טובתו בא לידי רעתו. שכשהוא מספר בטובתו יותר מדי הוא עצמו אומר מזן ממדה רעה זו שבו, או אחריו שומעין שזה משבחו ואומרים הלא מדת כך וכך בידו (ערכין טז).

רבינו גרשום (המשך)

ליכא למימר הכי דא"כ ששתי פעמים המליכוהו ארכן דיגון

מוסף תוספות

א. [ד]לא חיישי שמא יפשוט המקושר ויעשנו מאוחר וגובה בה פעם אחרת שאין הכל בקיאין בדבר, שאפ' רבי לא היה בקי בו כ"כ. ריטב"א. ב. [דארכן] הוא בלשון יון שר, ומנהגם להעמיד שר לזמן ואח"כ מעבירין אותו ומעמידין אחר תחתיו, ופעמים חוזרין ומעמידין את הראשון זמן אחר פעם שניה. רשב"ם. ג. [והכא] אם לשון כל זה כך הוא מאי קמ"ל ואם תאמר שאין לשונו כך ואינו מכיר בלשון הזה למה הוא נזיר כלל. רמב"ן. ד. ועשאום כלשון הקודש אפי' למי שאינו מכיר בהם, הואיל ולשם נזירות הוא מתכוין, אע"פ שאינו ידוע כמה. רמב"ן. ה. פירוש שמצפה שתבא בקשתו לפי שכוון בתפלתו. ברכות לב: תוד"ס כל. ו. [ד]ההוא עיון דמצפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב. שבת קיח: תוד"ס עיון. [ד]בא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית. ר"ס טז: תוד"ס ועיון. ז. שע"י כך מפשפשין במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם. שם. ח. [ד]כל המתפלל בלא כוונה עבירה היא בידו. רמב"ן. ט. שזה דבר רחוק שיוכל אדם לכוין בכל תפלותיו מראש ועד סוף שלא יהרהר בדברים בטלים. ריטב"א. י. אלמא בכיוצא בזה אמרו אין אדם נצול מעיון תפלה ואפי' חסידים. רמב"ן.

רבינו גרשום

והרי הוא פשוט ופשוט עדיו מתוכו. השיב ר' לר' חנניה בן גמליאל והיאך יכול לעשות ממקושר פשוט והלא אין זמנו של זה דומה לזה ואתי למטרף לקוחות שלא כדין דאילו פשוט אם מלך המלך שנה אחת כותבין בפשוט בשנה אחת למלך פלוני ואם מלך שתים מונין בו שתים ואילו בשטר מקושר אם מלך שנה אחת כשהוא עדיין בשנה ראשונה מונין שתים במקושר שכותבין בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני כך וכך דרכן לכתוב במקושר שנה אחת יותר מחשבון שנים שמלך והשתא מצי אתי לידי תקלה דיזיף מיניה ממלוה זודי משנה ראשונה למלך (בשטר פשוט) ועשה לו שטר מקושר וכתב בו שתים למלך פלוני ואינה אלא שנה ראשונה ומתרמי ליה זודי ללוה ופרע לו באותה שנה ראשונה שלוה ממנו ואמר לוה למלוה החזיר שטרי שכבר פרעתיך ואמר ליה המלוה אירכס ומערים ומעכבו תחת ידו וכותב לו שפרעו רבי מטי דזמניה של [ב] מקושר שטר שכתוב בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני הוה מפתחו ומשוי ליה פשוט לאותו מקושר ואמר ליה הכי ג) דכתב דמהאי שטר פשוט יזפית מיני תו השתא בשנה שניה למלך. והא גבי תרתי זימני בההוא שטרא אי אמרינן דיכול לעשותו פשוט. ומשני משום הכי אמר ר' חנינא במתני' שיכול לעשותו פשוט ולא חיישינן לכולי האי דקא סבר אין כותבין שובר בעל חובו אינו פורע לו אא"כ מחזיר לו את שטרו וכשמחזיר לו שטרו ליכא למיחש למידי. ורבי היאך הוה מקשי הכי לדברי ר' חנינא ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר כו' ואמר רבי שטר מאוחר הוא זה משום דהוה חזי ביה יותר שנה אחרי חשבון שנות המלך שמלך. ואמר לו זונין לרבי כך מנהג אומה זו שמלך שנה מונין לו שתים ושטר מקושר הוא זה שנהגו לכתוב בו כדרך מנהג אומה זו שנה יתירא אלמא דלא בקי במקושר. ומשני בתר דשמעה מזונין הוה בקי דזמנו של מקושר אינו כזמנו של פשוט: בשנת פלוני ארכן לוה פלוני מפלוני וזה משמע ערכן כלומר בשנה שהיה ערוך ומתוקן במלכות שבשנה ראשונה שמלך קורין לו ארכן. ואמר ר' חנינא יבדק כמה שנים הן שעמד ארכן. ובאותה שנה שהיה ארכן נכתב השטר. ודלמא ארכן דאריך במלכותיה כלומר דהכי משמע שלאחר כמה שנים שהאריך במלכותו כתב השטר שלוה ממנו (ולא מחפש) ואין יכול לטרוף לקוחות שקנו מבעל חובו באותן שנים שעברו. אמר רב אושעיא לא איכא הכי אלא ארכן קורין לו בשנה ראשונה ויכול לטרוף לקוחות מאותה שנה ואילך. ודלמא עבדוהו לאחר י"ח שנים או לאחר כ' שנה והדר אוקמיה וקראוהו נמי ארכן כשהחזירוהו וזה השטר נכתב בפעם שנית כשהוחזר ולא טרף כדין עד השתא.

ג) גרשה לר"ל וכי מטי זימניה של שטר מקושר שכתוב בו וכו' יפתח אותו ומשוי ליה פשוט וכו'. ד) גרשה לר"ל ואמר ליה הכי דהאי שטר פשוט יזפית מיניה וכו'.

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו שתים מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו ג' וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וא"ל הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תבראי וכי מטי זמניה משוי ליה פשוט וא"ל [ה] הני השתא דיזפת מינאי קא סבר אין כותבין שובר ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי שטר מאוחר זה וא"ל זונין לרבי כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו שלש בתר דשמעה מזונין סברה ההוא שטרא דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן א"ר חנינא יבדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה ודלמא דאריך מלכותיה אמר רב הושעיא כך מנהגה של אומה זו שנה ראשונה קורין לו ארכן שניה קורין לו דיגון ודלמא עבורי עבדוהו והדר אוקמוהו אמר ר' ירמיה ההוא ארכן דיגון קראו ליה [ו]ת"ר הריני נזיר (הינא) סומכוס אמר הינא אחת דיגון שתים טריגון ג' טטריגון ארבע פנטיגון חמש [ז]תנו רבנן [א]בית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא בנגעים טטריגון מטמא בנגעים מנא הני מילי דתנו רבנן למעלה אומר קיר [1]קירות שתים למטה אומר קיר [2]קירות שתים הרי כאן ארבע [ג]ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה א"ל ר' שמעון ב"ר לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה הדר חזא ביה רבי בבישות א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה זימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר רבי כמה מיושר כתב זה אמר ליה לאו אנא כתבתיה יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה בשלמא התם [ד]איכא לשון הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא משום דרב דימי דתני [ה]רב דימי אחוה דרב ספרא [ו]לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע לשון הרע סלקא דעתך אלא

לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו: פ"ר הריני נזיר הינא סומכוס אומר הינא אחת. כלומר אם לא פירש כמה נזירות נזר ואמר הריני נזיר הינא היינו נזירות אחת לשלשים יום. וכולם הינא דיגון טריגון כולן לשון לועז שלנו הם: דיגון שתים. ויהיה נזיר שלשים יום: בית עגול. העשוי ככפתן שאין לו שום פינת קצן זוית: [ט] דיגון. פינות שתים אחת יש לו שתי פינות: טריגון. דעביד [י] כחולצתא ויש בה שלש פינות: פינטיגון. יש לו חמש פינות [כזה]: מנא ה"מ. דאין מטמא בנגעים אלא מרובע: למעלה. הוא יכול לומר והנה הנגע בקיר הבית וכתב והיינו מרובע אבל בית עגול כולו קיר אחת ומראהו שפל מן הקיר [ויקרא יד] לגופיה אתא. ובפירוש רבינו חננאל כיולא בו אמור[יא] אין לו להקב"ה בעולמו אלא ירא שמים שנאמר (איוב כח) הן יראת ה' אדני היא חכמה וסור מרע בינה [יב] שהוא כתבו וברכונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט לפי שטועים בו. מ"ג לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי שרבי עצמו טעה בו: יהודה חייטא. כן שמו: לך מלשון הרע הזה. כלומר לא היה לך להטיל אשמה עליו היה לך לומר אייי[יג] כתבתיו: מאי לשון הרע איכא. והלא בשבחו של ר"י חייטא דיבר כשאמר יהודה חייטא כתביה: בא לידי רעתו. לידי גנותו מתוך שמרבין בשבחו מזכירין אם גנות שבו: עיון תפלה. יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה לרצונו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה: אבל

מיקרי ליה. אלא מדלא כתב בשטרא אלא ארכן סתם אינו אלא משנה ראשונה שמלך ובדין טורף. סומכוס אומר אם אמר הריני נזיר הינא קיבל עליו נזירותו ל' יום. ואם אמר הריני דיגון קיבל עליו ב' נזירות ששים יום וכן כל הני. והאי לשון פלטון של יוני היא. בית עגול שאין לו זויות כלל. דיגון שאין לו אלא ב' זויות. טריגן ג' זויות. פנטיגון של ה' זויות. טטריגון שיש לו ד' זויות. כרוב בתים מטמא בנגעים: למעלה בפרשת נגעים כתיב ביה והיה הנגע בקירות הבית. ומצי למימר בקיר הבית מה ת"ל קירות אלא הרי כאן ב'. וכתב למטה בקירות דמצי למימר בקיר וכתב בקירות הרי ד' קירות. והכי הוי חשוב בית דמטמא בנגעים ולא בית אחר: אין זמן בזה. משום דהוה מכוסה תחת קשריו. הדר חזא ביה רבי בבישות. דקסבר שהוא כתב להאי שטר מקושר דאיכא טירחא וטעי ביה. כלומר מוטב היה לכתוב פשוט שמגולה הכל: אמר לו כלך מלשון הרע. כלומר לא היה לו לומר מי כתבו אלא היה לו לומר אני לא כתבתיו: וקא פסיק סדרא. היה גומר אחד מחמשה ספרים שבתהלים: כמה מיושר כתב זה. הרבה כתוב בדקדוק: בשלמא התם גבי שטר מקושר איכא לשון הרע. שמשליך עליו פשיעה. אבל הכא גבי ספר תהלים שאמר כו' מאי לשון הרע איכא אדרבה שבח לו שכתבו כל כך מיושר: בא לידי רעתו. כשמשבחו כל כך מפשפשין אחריו עד שאומר ממנו דבר גנאי: ועיון תפלה. שמחשב בדעתו איכוון בתפלתי שיעשו לי רצונו. והיינו שדומה שמנסה לבורא ברוך שמו: לשון הרע ס"ד. וכי כל אדם